

М. НИКОЛСКИ

БЕНДЖАМИН ФРАНКЛИН

Превод от неизвестен език: Н. Николаев, —

chitanka.info

I. ТАЙНИЯТ СЪТРУДНИК НА БОСТЪНСКИЯ ВЕСТНИК

— Боже мой! Франклин, каква е тази ваша страст да четете! На един словослагател като вас четене не трябва — говореше старият словослагател и сгъвач, като се обръщаше към четиринадесетгодишното момче, което прилежно четеше някаква книга.

— Вие тъй ли мислите? Аз пък намирам, че словослагателят трябва да знае да чете, за да не печата глупости.

— Мене какво ми трябва, що набирам и сгъвам? Ако седнех да чета всичко туй, не би останало ни време, ни търпение!

Франклин лукаво се усмихна и като взе молив и хартия, завчас написа няколко думи; после, като хвърли записката на словослагателя, той продължи:

— Напечатайте това в обявленията. Разгеле, Вие турихте ли на вестника датата?

— Турих: Бостън, 17 януари 1721 година — отговори словослагателят Томас.

— Денят на моето рождение, аз днес навърших петнадесет години; но стига сме дрънкали, чакай да си довърша книгата.

— Трябва да е много занимателна?

— Как не! Това са съчиненията на Даниел Дефо, авторът на Робинзон Крузо; помните ли какво ви четох, когато бяхте болен?

— А какъв е насловът на книгата ви?

— Нещо за предположенията.

— Навярно туй е продължение на Робинзон?

— Какво ти продължение! Едното е весела, лека книга, а туй е нещо сериозно; тук се говори как да се подобри и развие търговията, как да се помага на бедните и как да се намира работа, и въобще посочват се средствата да се увеличат обществените богатства; мен особено ме интересува последният въпрос.

— Можете да ме наричате и глупав, но аз няма да скрия, че не проумявам каква полза имам да се занимавам с обществените богатства; да се научехте от книгите как можехте да разбогатеете сам, би било друго нещо.

— Я, Вие си гледайте по-добре вестника, а мене оставете на мира.

— Позволете да ви попитам още нещичко; като учен, Вие всичко знаете. Кажете, моля, кой ли е, дето спуща всеки ден в кутията на вестника малки статийки?

— Не зная — накъсо отговори Франклин, без да си вдигне очите от книгата.

— Не може да бъде, да не знаете! Снощи, в девет часа, кутията беше празна, аз излязох за малко, Вие обещахте да останете тук, а като се върнах след пет минути, намерих в кутията статия; сякаш тя е била оставена при вас и вероятно са ви молили да не казвате; но Вие много зле правите, че не обаждате, защото по тоя начин ми отнемате цял долар! Да, брат ви обеща да ми даде един долар, ако открия съчинителя на тези статии, които направиха толкоз шум по цял Бостън. Сам Гутенберг, изобретателят на книгопечатането...

— Позволете да ви забележа, че изобретател на книгопечатането съвсем не е Гутенберг. Мнозина му приписват погрешно всичката му слава. Пръв откри туй изкуство Костър в Харлем, през 1430 година, но Гутенберг усъвършенствува книгопечатането. Първите опити бяха несполучливи, отпечатаното — неразбрано; дървените букви бяха стегнати с връв, затова се държаха слабо и от силното натискане често се изместваха. Гутенберг заедно с Фуст и Шефер основаха първата печатница. В 1452 година Шефер пръв взе да отлива металически букви.

Като се увлече от своя разказ, Франклин продължаваше да говори за по-нататъшната участ на книгопечатането, кога какво е било напечатано и с какви подобрения.

Разказът му беше прекъснат от появяването на нови лица.

— Ето и господарят — проговори Томас, — пак ще има да ме гълчи, че не съм узнал досега кой е нашият таен сътрудник.

II. УБИЙСТВОТО

— Моля ти се, брате, прочети какво е наредил твоят словослагател — каза Франклин, като се обърна към един от влезлите.

Братът на Бенджамин Франклин, Яков Франклин взе коректурния лист и учуден прочете:

„Едно ужасно убийство, извършено снощи, развълнува целия град: Томас Симпълтън, който работеше в продължение на три години в печатницата на Яков Франклин, заклал жена си и петте си деца“.

— Аз!... Аз!... Аз да съм заклал жена си и децата си? — в ужас проговори Томас, като бледнееше от страх.

Тримата се изсмяха високо.

— Но какво значи това? Чия е тая шега? — попита сетне Яков Франклин.

— Аз исках да докажа на Томас колко необходимо е за словослагателя да чете каквото набира — каза момчето, като се смееше весело. — Но опомни се, Томас, ти си тъй бледен, като че наистина си заклал жена си!

— Времето не е избрано, а и с туй шега не бива.

— Но и само от думата ти няма да станеш убиец!

— Тогаз, как съм могъл да напечатам туй?

— Защото не си го прочел.

— Аз не разбирам, Бенджамин, какво удоволствие е за тебе да доказваш, че четенето е необходимо за всеки словослагател — каза бащата, — има ли нещо хубаво в това, ако всички тукашни работници вземат да четат? Какво ще стане тогаз с печатниците?

— Ако всички последваха примера ти — каза по-големият му брат, — отколе биха си изгубили здравето. Представете си, че брат ми седи гладен — продължи той, като се обърна към баща си.

— Какво значи туй? Нали аз ти го дадох, за да му плащаш от деветата му година?

— Но той взема заплата си и аз узнах, че той гладува, за да си купува книги с парите.

— Не е истина, аз се храня добре; но прочетох в книгите, че най-здравата храна е растителната, затова се и храня само с хляб и с плодове, а с останалите пари наистина си купувам книги.

— Изобщо, аз виждам, че ти се занимаваш с всичко, само не със своята работа.

— Нима съм виновен, че работата ми не е такава, с каквото обичам да се занимавам! Аз би желал да бъда семеен проповедник. Честито време прекарах аз в семинарията!

— Какво да правим! Туй не е по силите ни, ти сам знаеш! — каза бащата. — Но аз намирам, че да бъдеш поддръжка на семейството си не е по-малко почтено, и ако ти се заловеше с моя занаят...

— Да вариш лой, да приготвяш фитила и да лееш свещи може и без особени научни познания.

— Ти се лъжеш, и за това е нужно учението; а защо не са всички свещи еднакво хубави! Но не е там работата; ти се хвърляш на вси страни, едно време например щеше да ставаш моряк; за да те отвлека от това, дадох те да се учиш при ножар.

— Той имаше квартирант, богат с книги, и аз току-речи всичкото си време прекарах в четене за пътешествия, историята на Англия, на Франция и много други. Весел живот беше!

— Най-сетне, за да удовлетвори своята страст към книгите, аз те направих словослагател, при все че в нашето семейство вече има един; и тъй, аз те турих при брат ти, но теб и тук не ти е по угодата, и тук нищо друго не вършиш, само четеш книги...

— Не, не само чета, а и пиша, дори стихове; попитайте брат ми колко шум вдигнаха те?

— Наистина за тях много говориха — каза Яков.

— Аз не желая да те разочаровам — каза бащата, — но аз четох стиховете ти: те са много лоши. Остави се от туй занятие и запомни, че стиховете не търпят посредственост: те или хубаво трябва да се пишат, или никак да се не пишат. Да пишеш стиховете тъй, както пише прозата вашият таен сътрудник, тогава би била друга работата, с туй би могъл да се примири човек! Наистина той изглежда още много млад, но каква ясност на мислите! Каква даровитост! Е, ти не узна ли досега кой е той? — попита бащата, като се обърна към по-големия си син.

— Не, аз заръчах на Томас да гледа кой пуца тия статии в кутията.

— И аз пазих през всичкото време, два часа не се отместих от кутията, но ме извикаха в дюкяна и аз помолих брат ви да покараули вместо мене, ала той само се прозявал, та когато дойдох, пак намерих в кутията хартия.

— Може ли такова нещо, Бенджамин! Не те ли е срам? — каза бащата.

Момчето се изчерви.

— Мигар да седя до кутията, без да си мръдна нигде окото?

— Моля те, Бенджамин, не упорствуйвай; ако си видял кой е оставил статията, кажи: аз трябва да го зная и искам да поговоря с него, да му изкажа някои мисли, той прослави толкоз моя вестник.

— Записка от полицейския агент — каза влезлият работник, като подаде на Яков запечатан плик.

Франклин бърже го разпечата и взе да чете:

„Почитаеми господине!

Като направих най-точни справки за неизвестния съчинител, който помещава своите статии в последните броеве на вестника ви, аз узнах, че туй лице се намира в дома ви и във вашето заведение, и затова моля да се погрижите да потърсите и за всичко да ми съобщите до двадесет и четири часа.

Нелсън Бюрдет“.

III. ВЗЕМАТ ГО ПОД СТРАЖА

У Яков Франклин се бяха събрали няколко души да поговорят за последните статии на вестника, които вдигнаха толкова шум.

— Чудно нещо! — казваха едни. — Но пък нали в последния брой беше тъй рязко писано!

— Какво се интересува правителството за мнението на частен човек? — говореха други.

— Работата е, че сякаш полицията е обърнала особено внимание...

— Но...

— Все пак е чудно!

— Не, най-чудното е — заговори Яков, че авторът на тези статии е в дома ми и аз не го знам!

— Позволете на мен да кажа две думи — помоли Томас, — аз ще ви обясня всичко.

— Мълчи — прошепна му Бенджамин.

— Не, Вие ще ми позволите да кажа; да приемем, че съм глупав, но аз мога да назова автора на тези статии.

— Казвай по-скоро! Казвай кой е? — завикаха отвед.

— Не смея да го посоча, но господарят би могъл, да би желал.

Яков вдигна рамене.

— Видите ли — продължаваше Томас — авторът на тези статии ги пише сам, защото умее да пише, и тъй като казват, че е тук, въкъси, а тук знаят да пишат само двамата братя Франклиновци, от които единият е много млад, пък и твърде зает с четене, Вие вече разбрахте...

Тук всички се спуснаха към Яков и взеха да го упрекуват, че се е крил от всички.

— Аз намерих съчинителя, дайте ми обещания долар — смело каза Томас.

— Чухте ли новината? — попита той.

— Каква новина?

— Щели да арестуват съчинителя!

По-младият Франклин извика от учудване.

— Сиреч, ако още не е, без друго ще го арестуват.

— Ще рече, знаят го? — попита Яков.

— Съветвам те да идеш нейде — каза му някой, — защото ти, като издател на журнала, във всеки случай ще отговаряш. Тебе ще хванат пръв.

— Мигар мислиш, че могат да затворят брат ми? — попита уплашен Франклин.

— Разбира се, ако не се намери виновният.

— Полицейският дойде! — съобщи един от работниците и в същия миг вратата се отвори и конетабълът^[1] влезе.

[1] Конетабъл — (англ. constable) полицай. — Бел.ел.кор. ↑

IV. ДОЛАРЪТ

Бенджамин Франклин се хвърли насреща му.

— Моля, не вземайте, не затваряйте никого вместо мене — каза той: аз съм авторът на статиите, когото търсите. Аз мога да ви докажа туй с черновките от моя ръка. Моля, оставете на покой брат ми: той не е в нищо виновен.

Зачуденият конетабъл се поклони.

— Аз търся автора — каза той, — за да му изразя своята дълбока благодарност за неговите прекрасни статии: в тях има толкоз чувство и смисъл! Но няма сте Вие? Вие сте още дете, а пишете като възрастен? На колко години сте?

— На петнадесет.

— Де и какво сте учил?

— Ето тука — каза момчето, като сочеше окръжаващите го, — аз слушах разговорите им и сетне пишех.

— А от кого ще получа сега обещания долар? — попита Томас.

— Аз ще ти заплатя, когато имам — каза Бенджамин.

— А засега вземи от мене — каза бащата, като даде на Томас една златна монета.

Бенджамин Франклин прекара целия си живот в полезни трудове и открития и най-сетне изобрети гръмоотвода.

Като се спречка нещо с брат си, той напусна Бостън и отиде в Ню Йорк; но като не си намери там работа, принуди се да отиде във Филадельфия, дето, от нужда, постъпи в печатницата на Кеймър. Скоро чу за него и го обикна тамошният губернатор, който, като желаше да отвори печатница, прати го в Англия да купи каквото е потребно. В Англия Франклин има непредвидливостта да заеме парите си на един другар и не ги получи вече; като нямаше с какво да се върне в Америка, той постъпи в печатницата на Палмър; но скоро му омръзна и той се завърна във Филадельфия, дето някой си Мередит му предложи да си отвори печатница.

Оттогава се начева неговата обществена дейност. У дома му веднъж в неделата се събираха учени да обсъждат различни нравствени и политически въпроси; всеки от членовете беше длъжен да прочете веднъж в месеца нещо свое. Франклин откупи лошия вестник на Кеймър, подобри го, направи го популярен и получаваше от него приличен доход. Той се ожени за мис Рид, дъщеря на богато семейство, което така също увеличи състоянието му. Той основа обществена библиотека и издаваше алманах, в който се поместваха разумни съвети и наставления. В 1737 той бе назначен директор на пощите във Филадельфия. Този град му дължи пожарната си команда и застрахователното си дружество. Ето при какви обстоятелства Франклин изобрети гръмоотвода: на ученото дружество във Филадельфия бяха пратени от Англия сведения за новите опити над електричеството, които бяха зачудили учения свят; дружеството натовари Франклин да ги провери. При тия проверки той направи нови открития; той пръв забележи притегателната сила на заострените в края металически прътове и тутакси намисли да опита да извлече електричество от облаците, които той вече смяташе за източник на гръмотевицата. Детската играчка — хвърчило или както още го наричат учуртма^[1], му послужи за смелия опит: той пусна хвърчилото във време на гръмотевицата, като привърза на връвта му ключ, който, когато се намокреше връвта и станеше добър проводник на електричеството, пущаше искри срещу пръста. Зарадван от откритието си и зает с него, Франклин сякаш не мислеше, че този проводник можеше да го убие на място; като приложи, по обичая си, опита на дело, той изобрети гръмоотвода, приет отсетне като благодеяние на науката от цяла Европа.

Училищата във Филадельфия бяха бедни и лоши. Франклин откри подписка, състави план за ново училище и като събра достатъчно пари, отвори учебното заведение. Някому бе дошло на ум да направи болница за бедните; Франклин се залови за тая работа и я доведе докрай. Всичките тия частни занятия не го отвличаха от главната му длъжност и като беше отличен директор на пощите, той скоро бе назначен главен директор.

През 1775 година, когато избухна Американската война, Франклин се обяви за свободата; той взе участие в известната прокламация на 4 юли, с която се обявяваше независимостта на

тринадесетте съединени щати. Избран за председател на Пенсилванската община, Франклин, благодарение на своята известност, бе изпратен във Франция да моли за помощ; той беше тогава на 71 години.

Като стана по тоя начин пълномощен министър на Американския съюз, той пак се занимаваше усърдно с науката, отдалечен в града Паси.

Като паметник на неговите научни занятия служи и досега в Париж хармониката, която той бе направил за Мария Антоанета.

Болен и вече седемдесет и девет годишен старец, той пожела да се върне в отечеството си, дето го посрещнаха тържествено. Неговото последно съчинение беше насочено против търговията с роби. Той умря на 17 април 1790 година. По тоя случай във всичките Съединени щати бе обявен двумесечен траур.

[1] Учуртма — диал. (тур. uçurtma) хвърчило. — Бел.ел.кор. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.